

Жінки у медицині

Яскраві особистості минувшини

Колись медицина була суто жіночою справою. Жінки були першими лікарями, хірургами та медсестрами, акушерками. Їх вміння примножувалося від покоління до покоління. Зважаючи на їх специфічні знання, цих жінок часто підозрювали у стосунках з дияволом. Історики вважають, що більшість жінок Середньовіччя, які займалися медициною, були страчені. Їх оголошували відьмами та спалювали живцем.

Епоха Ренесансу, що почалася у шістнадцятому столітті, дала початок сучасній науці. Вже на початку 1700-х років медицина стала поважною справою. А

суспільство почало вважати жінку надто витонченим та не дуже розумним створінням, різко скоротилися можливості для жінок у тих сферах, де вони могли б себе проявити. Існувала загальна думка, що будь-яка освіта зашкодить жінці, а про навчання медицині не могло бути і мови. Тільки у середині дев'ятнадцятого століття, з початком жіночого руху за свої права, жінки знов повернулися у царину медицини.

Сьогодні нагадаємо про яскравих особистостей жінок-медиків минувшини.

Євпраксія МСТИСЛАВІВНА

Першим визначним лікарем-жінкою і першим вченим-медиком в історії Русі-України була дочка київського великого князя Мстислава Володимировича та онука Володимира Мономаха, праправнучка Ярослава Мудрого Добродія-Євпраксія-Зоя (1108-1172).

Княгиня народилася у 1108 р. дев'ятою дитиною у сім'ї майбутнього великого князя київського Мстислава Володимировича і шведської

принцеси Христини. Євпраксія виховувалася при княжому дворі і здобула енциклопедичну освіту. Ще з дитячих років Євпраксія цікавилася народною медициною і докладно познайомилася із різними цілющими рослинами. У ранньому віці вона вивчала народну медицину, збирала цілющі трави, готувала настої та лікувала ними хворих. Княжна була доброю і чуйною. З однаковим старанням та успіхом Євпраксія Мстиславівна лікувала і знатних людей, і простих селян з навколишніх сіл, і хворих з усього Києва. За це народ полюбив Мстиславівну і називав її почесним іменем Добродією.

За звичаями того часу 15-літня княжна була посватана за візантійського царевича, очевидно – у відповідь на мирну угоду між Руссю і Візантією. Так Євпраксія потрапила до Цареграду (Константинополь), де в 1122 р. вийшла заміж за царевича Олексія (Alexios Komnenos) – старшого сина імператора Іоанна II Комніна. Після одруження вона отримала ім'я Зоя. Приїзд до Візантії дав можливість Євпраксії далі поширювати та удосконалювати свої знання в галузі медицини та продовжувати медичну освіту. На підставі власної лікарської практики й аналізу досліджень тогочасних медиків Євпраксія в 30-х роках XII ст. написала науковий трактат грецькою мовою "Алімма" (Мазі), який став досить популярним у середньовіччі. Це була перша відома авторська медична праця, написана представницею Київської Русі. В даний час примірник "Алімми" зберігається у флорентійській бібліотеці Лоренцо Медічі, що є своєрідною енциклопедією медичних знань XII ст., яка ґрунтувалася не лише на сучасній та старій медичній літературі, а й на власному досвіді і глибокому критичному аналізі. Текст трактату дійшов до нас в неповному вигляді. Він складається з 29 розділів та структурно поділений на п'ять частин. А посилання на прийоми і підходи лікування вказують на знайомство автора тексту з працями Ібн-Сіні і Гіппократа.

Наша землячка Зоя-Євпраксія – перша у світі відома жінка-лікар та жінка-науковець. Більше того, її перу належить перша велика збірка про лікування травмами – перша відома на Київській Русі медична праця. Великі ж і цінні наукові трактати з медицини Арнольда, Салічето, Ланфранка, Везалія, Парез'явилися на декілька століть пізніше.

Віра ГЕДРОЙЦЬ

Доктор медицини, професор, перша жінка-хірург і одна з перших жінок-професорів хірургії у світі, поетеса і прозаїк Віра Гедройць, походила з давнього литовського роду. Навчалася в Санкт-Петербурзі, продовжила навчання в Швейцарії і закінчила медичний університет з відзнакою.

З 1921 року на запрошення професора Є. Г. Черняховського працювала у факультетській хірургічній клініці Київського медичного інституту. Тут, в якості приват-доцента кафедри, вона вперше читала курс дитячої хірургії. В. Г. Гедройць друкувала статті в медичних журналах з питань загальної і дитячої хірургії, кардіохірургії, онкології, ендокринології, брала участь в роботі хірургічних з'їздів, писала підручник.

У 1923 році обрана професором медицини. У 1929 році В. Г. Гедройць була обрана завідувачем кафедри факультетської хірургії. У 1930 році, під час арештів і чистень проти наукової інтелігенції знаменитого "процесу СВУ", її звільняють з університету без права на пенсію.

Віра Гнатівна купила будинок в передмісті Києва, майже залишила хірургічну діяльність і стала займатися письменницькою діяльністю. Віра Гедройць – автор понад 60 наукових праць та доповідей з хірургії.

Софія ОКУНЕВСЬКА

Софія Окуневська не лише перша жінка-лікар з вищою освітою, вона – організаторка медичної справи в Галичині. А ще вона – талановита літераторка, одна з перших діячок українського жіночого руху.

1884 року Софії вдалося отримати дозвіл на складання іспитів за гімназійний курс, і 1885 року вона їх блискуче склала при Львівській академічній гімназії.

У 1887 році Окуневська вступила на медичний факультет Цюрихського університету, який закінчила в січні 1896-го, ставши першою жінкою-лікарем в Австро-Угорщині та першою українкою Галичини, що здобула університетську освіту.

Отримала звання доктора медицини Цюрихського університету. Практикувала у Швейцарії, Чехії.

Софія Окуневська створила цілу школу акушерів-гінекологів, відкрила перші у Західній Україні курси для сестер-милосердя, а за співчуття до чужого болю пацієнти називали її «святою Софією».

Історія життя видатної українки Софії Окуневської дивує заповністю й відчайдушністю, складністю й непередбачуваністю жіночої долі.

Портрет її авторства досі зберігається у Львівській ветеринарній академії.

Софія важко пережила зраду чоловіка, вони розійшлися зі скандалом, і від повного відчаю її врятувала... Перша світова війна. Окуневська покинула свою львівську практику і пішла лікувати українців в австрійські табори. І вже по закінченню війни подала на офіційне розлучення і нарешті відкрила свою власну лікарську практику.

Наталія БЕХТЕРЄВА

Нейрофізіолог, доктор медичних наук, професор, академік АН СРСР (1981), мабуть, одна із заслужених лікарів і вчених-жінок у професії.

Н. П. Бехтерева народилася в Ленінграді в інтелігентній сім'ї. Вона була внучкою великого вченого академіка Володимира Бехтерева. Їй було всього 4 роки, коли він помер. Дитинство Наталі було важким.

Після того, як батька-інженера розстріляли, як ворога народу, а матір відправили в сталінські табори, дівчинка опинилася в дитячому будинку. Медициною вона всерйоз зацікавилася під час війни, коли в блокадному Ленінграді чергувала в госпіталах, доглядаючи за пораненими.

У 1947 році Наталія закінчила Ленінградський медичний інститут імені академіка Павлова, в 1950 році – аспірантуру. 1950-1990 рр. працювала в Інституті експериментальної медицини АМН СРСР, очолювала його. Потім стала на чолі Інституту мозку людини НАН і майже два десятиліття була його науковим керівником.

Наталія Петрівна – автор близько 400 наукових праць, їй належать відкриття в області механізмів мислення, пам'яті, емоцій і організації головного мозку людини. Вона перша здійснила вживлення електродів у головний мозок. Її особливо цікавили такі таємниці мозку, як інтуїція, віщі сни, безумство і геніальність. Н.П. Бехтерева приділяла велику увагу вивченню процесів, що відбуваються в підкірковій речовині мозку, і тут вона була на передовому краї науки.

Розалінд ФРАНКЛІН

Мало хто знає, кому належить фактичне відкриття ДНК. Між іншим ця честь належить англійському біофізику, скромній англійці Розалінд Франклін.

Довгий час її заслуги залишалися в тіні, а на слуху в усіх були досягнення колег вченого, Джеймса Уотсона і Френсіса Кріка. Але саме точні лабораторні дослідження жінки, отримання нею рентгенівського зображення ДНК, яке продемонструвало звивисту структуру, зробили роботу настільки значущою. Аналіз Франклін дозволив довести роботу до логічного кінця. У 1962 році вчені мужі отримали Нобелівську премію за своє відкриття, однак жінка померла від раку за 4 роки до того. Розалінд не дожила до тріумфу, помертно ж цю престижну премію не вручають.

Елізабет БЛЕКВЕЛЛ

Англійка Елізабет Блекуел стала першою у світі жінкою, якій вдалося стати дипломованим лікарем, а згодом ще й отримати вчений ступінь доктора.

Сьогодні безліч дівчат закінчує медичний інститут, хоча потрапити туди – непросте завдання. А ось в середині XIX століття подібні нав-

чальні заклади просто не готові були приймати в свої ряди жінок. Американка Елізабет Блеквелл спонтанно вирішила отримати медичну освіту, в надії стати більш незалежною. Несподівано вона зіткнулася з численними перепонами, виявилось важко не тільки поступити у коледж, але і вчитися там. Тим не менше, у 1849 році Елізабет отримала вчений ступінь, ставши першим доктором медицини жіночого роду в історії Америки. Але кар'єру її застопорилося – не знайшлося лікарні, яка захотіла б мати у своїх лавах жінку-лікаря.

В результаті Блеквелл відкрила власну практику в Нью-Йорку, не без перепон зі сторін колег. У 1874 році Елізабет разом з Софією Джекс-Блейк створила медичну школу для жінок в Лондоні. Пішовши з медицини, Блеквелл присвятила себе реформаторськими рухами, агітуючи за профілактику, санітарію, планування сім'ї, прав жінок.

Флоренс НАЙТІНГЕЙЛ

Всесвітньо відомій засновниці медсестринської справи Флоренс Найтінгейл, вихованій у традиціях англійської аристократичної сім'ї, одного разу наснився сон, у якому Бог покликав її служити людям, тому вона пішла на службу у військовий шпиталь.

Флоренс не злякали антисанітарні умови, у яких перебували поранені.

Через призму часів ми бачимо наслідки її діяльності: тисячі жінок з усіх країн світу стали послідовницями відважної англійки. У пам'ять про Ф. Найтінгейл 12 травня, у день її народження, в усьому світі відзначають Міжнародний день медичних сестер. А Червоний Хрест кожні два роки найкращим медсестрам присуджує найшанованішу медсестринську нагороду – 50 медалей імені звичайної медсестри Флоренс Найтінгейл.

Груня СУХАРЕВА

Засновник дитячої психіатричної школи.

З 1917 по 1921 рр. працювала психіатром у Київській психіатричній лікарні, в психоневрологічній клініці Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків.

У 1921 році переїхала до Москви, де організувала санаторні та психоневрологічні лікувальні установи для дітей і підлітків. З 1933 по 1935 рік завідувала кафедрою психіатрії Центрального інституту удосконалення лікарів і понад 30 років її очолювала.

Г. Ю. Сухарева багато років була науковим керівником психіатричної лікарні ім. В. П. Кащенко, членом правління різноманітних товариств невропатологів і психіатрів.

Г. Ю. Сухарева вивчала форми психічних захворювань у дітей і підлітків. Багато патологій були описані нею вперше, вона – автор багатьох наукових праць.